

POLSKI INSTYTUT SPRAW
MIĘDZYNARODOWYCH

BIURO BADAŃ I ANALIZ

BIULETYN

nr 17 (431) • 3 kwietnia 2007 • © PISM

Redakcja: Sławomir Dębski (redaktor naczelny), Adam Eberhardt, Łukasz Kulesa,
Monika Gubernat (sekretarz Redakcji)

Niemiecka debata o systemie obrony przeciwrakietowej

Łukasz Adamski

Plany rozmieszczenia w Polsce i Czechach elementów amerykańskiego systemu obrony antyrakietowej wywołały w Niemczech ożywioną dyskusję. Opozycja (Partia Lewicy, Zieloni, FDP) oraz spory odłam współrządzącej SPD sprzeciwiają się temu pomysłowi, zwracając uwagę na jego „antyrosyjskość” i niebezpieczeństwo wyścigu zbrojeń. Sprawa ma również wątek wewnętrzny – chodzi o obniżenie notowań rządzących chadeków oraz o zwiększenie popularności Kurta Becka, szefa SPD, nie wchodzącego w skład gabinetu Angeli Merkel.

Do początków marca Niemcy nie zgłaszały zasadniczych zastrzeżeń do planów budowy w Polsce i Czechach elementów systemu obrony antyrakietowej. Politycy chadeccy (minister obrony Franz Josef Jung oraz Andreas Schockenhoff wiceprzewodniczący ds. międzynarodowych klubu CDU/CSU w Bundestagu) poparli pomysł USA, choć zwracali uwagę na konieczność prowadzenia dialogu w tej sprawie z Rosją. Po konsultacjach w niektórymi sojusznikami z NATO Jung zaczął mówić o potrzebie budowy tarczy antyrakietowej, jako projektu całego sojuszu. Amerykańskim planom nie był kategorycznie przeciwny również minister spraw zagranicznych z SPD Frank-Walter Steinmeier, choć silniej niż chadeccy akcentował potrzebę konsultacji z Rosją. Sprzeciw wyraziła opozycja. Jej przywódcy – Guido Westerwelle (FDP) oraz Oskar Lafontaine (Partia Lewicy) – krytykowali USA za brak rozmów z Rosją i twierdzili, że tarcza jest zagadnieniem nie tylko Republiki Czeskiej i Polski, ale również całej UE. W tym kontekście piętnowali antyeuropejskie wypowiedzi ministra spraw zagranicznych Czech, Karla Schwarzenberga oraz wyrażali obawę przed eskalacją zbrojeń.

Sytuacja zmieniła się, gdy 9 marca argumenty te powtórzył w ostrej formie przewodniczący SPD Kurt Beck. Sprawa znalazła szeroki oddźwięk w mediach, a liderowi SPD w sukurs pośpieszył były kanclerz Gerhard Schröder, który mówił (11 III) o „bezsensownej polityce okrążania Rosji”. Do tej krytyki dołączyli również Zieloni. W ten sposób jedynymi siłami wyrażającymi umiarkowane poparcie dla projektu pozostały partie chadeckie (CSU, CDU). Ich politycy zbijają argumenty przeciwników „tarczy” i tłumaczą że mogłaby ona objąć również terytorium Niemiec. Eckard von Klaeden, rzecznik CDU ds. polityki zagranicznej, zarzuca ponadto SPD, iż „uległa moskiewskiej propagandzie”.

Od stanowiska Becka zdystansowało się także kilku doświadczonych polityków SPD zajmujących się polityką zagraniczną (Markus Meckel, Hans Ulrich Klose, Gunter Weissgerber i Rainer Arnold), a także znany ekspert, gen. Klaus Naumann, który zarzucił niemieckim politykom ignorancję w sprawach wojskowych i naiwność w ocenie Rosji. Z kolei od stanowiska Zielonych zdystansował się Joschka Fischer – były minister spraw zagranicznych, który stwierdził wprawdzie, że tarcza to sprawa całej UE, a nie tylko Republiki Czeskiej i Polski, ale uznał jednocześnie, że nie wywoła ona wyścigu zbrojeń i nie jest projektem antyrosyjskim. Napięcie w koalicji nieco złagodziła poświęcona tej sprawie debata w Bundestagu, mająca miejsce 21 marca. Nie przyniosła ona jednak zmiany stanowiska żadnej ze stron. Bundestag głosami CDU/CSU i SPD odrzucił zgłoszoną przez Zielonych i popieraną przez Partię Lewicy uchwałę, wzywającą rząd do działań na rzecz zamrożenia projektu tarczy. FDP wstrzymała się od głosu.

Stanowisko władz RFN. Sprawa tarczy antyrakietowej osłabia spójność koalicji rządowej w Niemczech. Ponadto rząd obawia się, że dwustronne umowy USA z Polską i Republiką Czeską zagrażają jednoci NATO, będącej dla RFN priorytetem. Wreszcie sprzeciw Rosji wobec tarczy przyczynia się do wzrostu napięcia w stosunkach rosyjsko-amerykańskich, co stawia RFN w niezręcznej sytuacji. Może jej grozić zdrażnienie stosunków bądź to z USA, Polską i Republiką Czeską bądź z Rosją dlatego władze niemieckie zachowują dużą rezerwę wobec projektu. Kanclerz Merkel, która na temat tarczy rzadko się wypowiada, postuluje potrzebę szukania rozwiązania z udziałem NATO. Minister Steinmeier, choć podkreśla prawo USA do podejmowania wysiłków zmniejszających zagrożenie rakietowe, obawia się, iż tarcza doprowadzi do pogorszenia stosunków UE-Rosja i fiaska jego autorskiej koncepcji „Nowej Ostpolitik”, która zakłada wzmocnienie politycznych, gospodarczych i kulturalnych więzi UE z Rosją co ma zbliżyć ten kraj do Europy i pomóc w jego demokratyzacji. Ostrzega również, iż tarcza antyrakietowa doprowadzi do eskalacji zbrojeń, a w Rosji będzie odebrana konfrontacyjnie i wzmocni pozycję rosyjskich mocarstwowców, a osłabi polityków, opowiadających się za intensyfikacją współpracy z UE. W celu zminimalizowania tego zagrożenia, podczas debaty w Bundestagu, minister proponował, aby rozważyć jej budowę jako przedsięwzięcia z udziałem Rosji. Steinmeier podkreśla również, że Republika Czeska i Polska powinny wziąć pod uwagę opinie pozostałych krajów UE przy podejmowaniu decyzji o rozmieszczeniu elementów tarczy.

Wewnątrzpolityczny kontekst dyskusji. Od czasu wyborów w 2005 r., chadecja utrzymuje prawie cały czas przewagę w sondażach nad SPD (obecnie ok. 5 pkt. %). Jedną z przyczyn tego stanu rzeczy jest tzw. „bonus kanclerski”, pozwalający Merkel prezentować się w roli odpowiedzialnej przywódczyni państwa i dyskontować dla swej partii zarówno osiągnięcia koalicyjnego rządu, jak i coraz lepszą sytuację gospodarczą. Jest bardzo prawdopodobne, że SPD w następnych wyborach wystawi jako kandydata na kanclerza Becka, nie zajmującego obecnie żadnego stanowiska rządowego. Lider socjaldemokratów jest jednak wciąż mało znany, a popularnością znacznie ustępuje nie tylko Merkel, ale również Steinmeierowi.

W tej sytuacji sprawa tarczy wydaje się dobrym pretekstem, by podwyższyć notowania SPD oraz osobistą popularność jej przewodniczącego. Tym bardziej, że nastroje zarówno w partii, jak i całym społeczeństwie są pacyfistyczne. Dla przykładu, 9 marca aż jedna trzecia posłów SPD zagłosowała przeciwko wnioskowi rządu o wysłanie do Afganistanu samolotów Tornado. Jednocześnie wypowiedzi Becka o tarczy poparło – wg badań – 72% ankietowanych, a jedynie 20% uznało je za niesłuszne. W tej samej ankiecie na pytanie, który z krajów jest największym zagrożeniem dla bezpieczeństwa światowego: USA, czy Iran – 48% respondentów odpowiedziało, że USA, a jedynie 31% że Iran.

Zdaniem niektórych komentatorów sprzeciw wobec budowy tarczy może świadczyć o tym, że Beck zamierza jeszcze przed wyborami w 2009 r. doprowadzić do utworzenia koalicji SPD z Zielonymi i liberałami, by samemu stanąć na jej czele i przejąć urząd kanclerza od Merkel. Coraz wyraźniejszy populizm FDP, pod przywództwem bezideowego Westerwellego, zwiększa szanse realizacji tego scenariusza w dalszej perspektywie, choć pozostanie mało realny, dopóki chadecja utrzyma większość w niemieckim Bundesracie.

W trudnej sytuacji znalazł się również Steinmeier, który musi udowadniać swoją lojalność wobec rządu – tym bardziej, że wielu chadeków zarzuca mu antyamerykanizm oraz rusofilie – ale nie może też zbyt mocno kwestionować stanowiska przewodniczącego partii i popularnych w SPD antyamerykańskich nastrojów. Warto odnotować, iż pojawiają się pogłoski o tym, że Beck zamierza doprowadzić do dymisji Steinmeiera i samemu objąć jego funkcję po to, aby starać się zdobyć jak największą popularność, jeszcze przed wyborami.

Wnioski. Mały stopień rzeczowości oraz silna ideologizacja niemieckiej debaty o systemie obrony antyrakietowej muszą niepokoić. Zwraca uwagę, że wśród głównych sił politycznych jedynie chadecja nie odwołuje się do antyamerykańskich nastrojów społecznych oraz jako jedyna znacząca siła polityczna nie uważa, że „negatywna opinia Rosji” stanowi wystarczającą przyczynę zarzucenia całego zamysłu budowy tarczy.

Choć możliwości wpływania władz RP na przebieg niemieckiej debaty w tej sprawie wydają się minimalne, warto starać się o maksymalną transparentność procesu podejmowania decyzji o rozmieszczeniu elementów tarczy antyrakietowej i wykazywać niezmienną wolę dialogu w ten sprawie.